

JUHLAJULKAISU

**SUOMALAINEN
LAKIMIESYHDISTYS**

1898 · 22/10 · 1948

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

TOIMITUSKUNTA:

AARNE REKOLA

V. MERIKOSKI

TAUNO TIRKKONEN

ILMARI MELANDER

TYRVÄÄN KIRJAPAINO OY - VAMMALA 1948

ISSN 0356-7222

ISBN 978-951-855-702-2 (PDF)

F. A. Pehkonen

Eräitä OYL:n tulkintakysymyksiä

I

Edellyttääkö aporttiehto, joka liittyy osakepääoman koroittamista koskevaan yhtiökokouksen päätökseen, sitä koskevaa lisäystä yhtiöjärjestykseen? Myönteinen vastaus, jota *Cederberg*¹ on puoltanut, perustuu OYL 4 §:n säännökseen, että »jos sellainen ehto tehdään, että joku on oikeutettu osakkeita vastaan panemaan yhtiöön, muuta nimitettyä omaisuutta kuin rahaa», »niin on se ehto, ollakseen pätevä, pantava yhtiöjärjestykseen, ynnä ilmoitus omaisuudelle määrätystä arvosta».

OYL 4 § kuuluu säännöksiin, jotka koskevat yhtiön perustamista. Perustajien on laadittava yhtiöjärjestys sopiessaan keskenään yhtiön perustamisesta. Silloisessa tilanteessa, jolloin yhtiötä ei vielä ole olemassa eikä yhtiökokouksen pitäminenkään siis ole mahdollista, ei ole muuta keinoa ehdon saattamiseksi osakkeiden merkitsijain ja yleisön tietoon kuin ehdon mainitseminen yhtiöjärjestyksessä, josta se tulee kaikkien asianomaisten tietoon. Osakepääomaa koroitettaessa sitä vastoin tällainen menettely ei ole tarpeen. Silloin on yhtiö olemassa ja ehto voidaan merkitä yhtiökokouksen osakepääoman koroittamista koskevaan pöytäkirjaan ja päätökseen, joka on liitettävä sekä osakkeiden merkitsemisasiakirjaan että rekisteröimisilmoitukseen² ja joka siten tulee kaikkien asianomaisten tietoon aivan niinkuin yhtiöjärjestyksin yhtiötä perustettaessa. Ei ole siis ollut mitään legislatiivista syytä OYL 29 §:n yhteydessä — ainoan lainkohdan, joka puhuu osakepääoman koroittamisesta, — säätää, että 4 §:ää olisi nou-

¹ Lm 1943 s. 29 s.

² LM 1943 s. 35.

datettava myös osakepääoman koroittamispäätöksen yhteydessä päätettyyn aporttiehtoon nähden. *Cederberg* on mielipiteensä perusteeksi viitannut³ siihen, että 1890 vuoden lainvalmistelukunta silloisen osakeyhtiölakiehdotuksen perusteluissa lausui: »att åt *hvarje förbehåll om övertagande av egendom skall, vid äventyr av dess ogiltighet mot bolaget, givas offentlighet genom upptagande i bolagsordningen, om, av vem och till vilket värde egendom, som ej består i penningar, skall i bolaget insättas eller till det samma överlåtas.*» Sanalla »hvarje», johon *Cederberg* erityisesti viittaa, on kumminkin ilmeisesti tahdottu korostaa vain sitä, että yhtiötä perustettaessa jollekin pidätetty muun omaisuuden kuin rahan luovuttamisehto oli saatettava julkisuuteen yhtiöjärjestykseen merkitsemällä ei vain siinä tapauksessa, että luovuttaminen oli tapahtuva *osakkeita vastaan* (aportti), vaan siinäkin OYL 4 §:ssä myös edellytetyssä tapauksessa, »että yhtiö muuten on joltakulta ottava vissää omaisuutta».

Rohkenen olla sitä mieltä, että osakepääoman koroittamista koskevaan yhtiökokouksen päätökseen liittyvä aporttiehto ei edellytä sitä koskevaa lisäystä yhtiöjärjestykseen. Sellaista lisäystä ei laki vaadi eikä sitä tarvittaisikaan.

II

OYL 19 §:n 2 momentin tulkintaa.

Lainvalmistelukunta, joka vuonna 1914 valmistuneessa ehdotuksessaan asetukseksi osakeyhtiöistä tahtoi säilyttää aporttiehdoin tapahtuvasta osakemerkinnästä voimassa olevan OYL 4 §:n säännöksen entisellään, oli ehdotuksensa perusteluihin laatinut selvityksen siitä omaisuudesta, mitä voidaan katsoa »muuksi nimitetyksi omaisuudeksi kuin rahaksi». Lainvalmistelukunta lausui,⁴ että aporttiomaisuudeksi, jonka yhtiöön panemiseen sitä *perustettaessa* yksityinen osakkeenomistaja pidättää itselleen oikeuden, katsotaan meilläkin sangen yleisesti voitavan lukea kaikki omaisuusarvon lajit, jotka yhtiön tasetiliin voidaan merkitä varoiksi. Tällaiseksi omaisuudeksi Lainvalmistelukunta mainitsi mm. »tavalliset saamisoikeudet». Siihen nähden, että tämä Lainvalmistelukunnan lausuma nimenomaan koskee yhtiötä *perustettaessa* pidätettyä aporttiehtoa — jolloin yh-

³ M.t. s. 30.

⁴ S. 50—51.

tiötä ei vielä ole olemassa —, täytyy katsoa Lainvalmistelukunnan saamis-oikeuksilla tarkoittaneen osakkeenmerkitsijän saamia kolmannelta henkilöltä.⁵

Mitä taas tulee osakkeenmerkitsijän saamiin yhtiöltä itseltään, niin *Cederberg* puhuessaan osakepääoman koroittamispäätöksestä tekee eron tapausten välillä, joista toisissa omaisuusarvoja aporrtiehdoin luovutetaan yhtiölle ja toisissa »velkojat konvertoivat yhtiön velkaa heille vaihtamalla velan osakkeihin».⁶ Samanlainen ero tehdään *Cederbergin* ilmoituksen mukaan Tanskan osakeyhtiölakiehdotuksessa.⁷ Myöskin meikäläisen Lainvalmistelukunnan 1914 vuoden osakeyhtiölakiehdotuksen 60 §:n 6. kohdassa tehtiin samanlainen ero, siinä kun sanottiin, että osakepääoman koroittamista koskevassa päätöksessä oli mainittava mm. »onko osakkeenomistaja tai muu oikeutettu merkitsemästään uudesta osakkeesta yhtiöön panemaan muuta kuin rahaa sekä millä ehdoilla se voi tapahtua, kuin myös, voiko se, jolla yhtiöltä on määrätty saatava, kuitata sen merkitsemiänsä osakkeita vastaan».

Yhtä vähän kuin voimassa olevan oikeuden kannalta on estettä siihen, että osakepääoman koroittamista koskevassa päätöksessä osakkeenmerkitsijälle määrättyin ehdoin pidätetään oikeus osakkeita vastaan luovuttaa yhtiölle muuta nimettyä omaisuutta kuin rahaa, yhtä vähän on estettä siihen, että sellaisessa päätöksessä hänelle pidätetään oikeus yhtiöllä hänelle olevan määrätyn velan kuittaamiseen osakemaksuja vastaan. Kummassakin tapauksessa tulee pidätetty erikoisehto koroittamispäätöstä rekisteröitäessä yleisön tietoon. Yhtiötä perustettaessa ei jälkimmäinen tapaus saata tulla kysymykseen, perustettavalla yhtiöllä kun ei silloin vielä saata olla velkoja.

OYL 19 §:n 2 momentissa kielletään »osakasta» kuittaamasta osakemaksuansa saamisella, joka hänellä on yhtiöltä. Tämä säännös ei kuulu osakeyhtiön perustamista koskeviin, vaan edellyttää jo olemassa olevaa yhtiötä, jolla on velkoja. Kiellon peruste on se, että osakepääoma siltäkin osalta, jolta se vielä on saamisina osakkeenmerkitsijöiltä, on yhtiön jou-
tuessa maksukyvyttömäksi tuleva yhtiön *kaikkien* velkojien hyväksi ja ettei sitä siis voida kuittausoikeuksin pidättää vain jollekin tai joillekin

⁵ Näin myös *Chydenius*, *Lagen om aktiebolag*, s. 46.

⁶ Lm 1943 s. 21 ja 23. — ⁷ Lm 1943 s. 22 n. 90.

heistä. Kielto sitä vastoin on tehoton, milloin kuittaus perustuu osakepääoman koroittamispäätöksessä uusien osakkeiden merkitsijän hyväksi pidätettyyn hänen saamisensa kuittaamiseksi. Jos kieltä ilman tuollaista pidätystä rikotaan, on seurauksena vain se, että osakas velvoitetaan käteisesti suorittamaan maksamaton osakemaksu ja tyytymään saamisestaan samanlaiseen oikeuteen kuin toisetkin velkojat.⁸

III

OYL 21 §:n 2 momentin tulkintaa.

Tämän pykälän 1 momentti sisältää ennen aikaista varojen jakamista koskevan kiellon. 2 momentissa sanotaan sitten: »Älköön myöskään osakeyhtiö ostako tai pantiksi ottako omia osakkeitaan». Jälkimmäinen kielto, niinkuin edellinenkin, tarkoittaa estää yhtiön julkiseen tietoon saatetun luottopohjan heikentämistä. Tämä näkyy myöskin pykälän 3 ja 4 momentin määräyksistä, jotka sisältävät eräitä poikkeuksia 2 momentin kieltosäännöksestä.

Tulkitessaan puheena olevaa säännöstä lausuu *Chydenius*⁹ mm.:

»Aktionär, som säljer sin aktie åt bolaget, måste inse, att icke blott styrelsen utan äfven han själf härmed öfverträder lag. Bolagsstämma och jämväl bolagets borgenärer (§ 46) synas sålunda kunna gentemot säljaren yrka, att den betalning han fått uppbära skall återbäras till bolagsförmögenheten. Aktierätten bör således betraktas såsom fortfarande honom tillhörig. — Det är aktiebolag förbjudet ej blott att inköpa utan äfven att belåna egna aktier. Uttrycket »belåna» afser väl ej blott försträckning mot pant af aktierätt utan alla fall af aktierätts pantsättning hos bolaget. Sådant pantsättning är ogiltig och aktionären kan således när som helst yrka bolagets åläggande att återställa aktiebrevet. Men följer häraf äfven att t.ex. försträckning, som gifvits mot sådan pant, kunde från bolagets sida genast återfordras? Då aktiebolaget från början vetat, att pantsättningen varit ogiltig, synes frågan i allmänhet böra besvaras nekande.»

Tässä *Chydeniuksen* lausunnossa oudostuttaa minua ensinnäkin se erillaisuus, joka lausunnon mukaan olisi tuleva osakkeita myyneen ja osakkeita pantanneen osakkeenomistajan kohtaloksi. Molemmat saisivat osak-

⁸ Ruotsin 1910 vuoden yleinen osakeyhtiölaki, joka 29 §:ssään sisältää meikäläisen OYL 19 §:n 2 momentin säännöstä vastaavan kiellon, sallii 44 §:ssä osakepääoman koroittamispäätöksessä tehtäväksi tekstissä puheena olleen kuittaamispidätyksen. Sitä käsitellään aivan erillään aporrtiehdesta, josta koroittamispäätöksen yhteydessä tapahtuvana säädetään 37 §:ssä.

⁹ Lag om aktiebolag, s. 95.

keensa takaisin. Mutta myyjän olisi palautettava saamansa hinta yhtiölle, kun sitä vastoin panttaaja ei olisi velvollinen luopumaan siitä edusta, jonka yhtiö oli panttia vastaan hänelle valmistanut.

Chydeniuksen kannalle on asetunut Ruotsin korkein oikeus eräässä tuomiossa vuodelta 1903 neljällä äänellä kolmea vastaan, jotka vedoten sikkäläisen vuonna 1895 annetun lain vastaavien myymis- ja panttaamiskieltojen »perusteihin» eivät katsoneet pantinantajaa oikeutetuksi mainitun kieltosäännöksen nojalla moittimaan omaa panttaustaan (Holm, N. J. A. 1903 s. 4). Vähemmistön tarkoittamina kieltosäännösten perusteina lienee pidettävä pyrkimystä estää yhtiötä keinottelemasta omilla osakkeillaan. Missään tapauksessa ei säännös esiinny, niinkuin meillä, yhteydessä ennen aikaista varojenjakoa koskevaan säännökseen, josta on eri pykälä (30 §), vaan esiintyy ensiksi mainittu säännös itsenäisenä pykälänä (27 §).

Chydenius edellä olevassa lausunnossaan on sitä mieltä, että osakkeenomistajaa vastaan, joka on yhtiölle myynyt osakkeensa, yhtiökokous ja yhtiön velkojatkin (46 §) voivat tehdä vaatimuksen sen maksun palauttamisesta yhtiön varallisuuteen, jonka hän on osakkeesta saanut. Omien osakkeiden ostaminen on, kuten edellä on sanottu, OYL 21 §:ssä luettu eräksi yhtiön varojen ennen aikaisen jakamisen lajiksi. *Chydeniuksen* mainittu mielipide johtaisi siihen, että kaikki muunkinlainen yhtiön varojen ennen aikainen jako olisi peruutettavissa ja jaetut varat haettavissa yhtiölle takaisin. Tarkastakaamme mitä sanktioita OYL sisältää 21 §:n kieltosäännösten rikkomisesta ja onko näitä sanktioita oikeudenkäynnin toteutettaessa osakkeiden myyjällä tai panttaajalla edes puhevaltaakaan kantajana tai vastaajana!

Lain 33 §:ssä säädetään, että jos osakeyhtiön »varoja on jaettu *vastoin* 21 §:ää», ovat kaikki *osakkaat*, jotka ovat osallistuneet jakoa koskevaan päätökseen, yhteisvastuullisesti velvolliset maksamaan jaetun määrän korkoineen sekä muuten korvaamaan *yhtiölle* kaiken jaosta tulleen vahingon. Tässä säädettyjä sanktioita koskevassa oikeudenkäynnissä osakkeiden myyjä tai panttaaja ei ole asianosaisena, ei kantajana eikä vastaajana. Kantajana voi eräissä tapauksissa olla yhtiön velkojakin (46 §). Sen tapauksen varalta, että osakkeen on yhtiölle ostanut tai pantiksi ottanut yhtiön toimitsija, säädetään 41 §:ssä, että toimitsija on täydelleen vastaava siitä vahingosta, jonka hänen lakia vastaan sotiva toimensa yhtiön asioissa,

on yhtiölle tuottanut. Tätäkin korvauskannetta, nimenomaan silloinkin kun se perustuu 21 §:n säännösten rikkomiseen, voi eräissä tapauksissa ajaa yhtiön velkoja (46 §).

OYL:ssa ei ole äsken mainittujen korvausseuraamusten lisäksi 21 §:ssä olevien kieltojen rikkomisesta säädetty sellaista sanktiota kuin kielletyn oston tai pantiksioton mitättömyys. OYL ei myöskään sisällä säännöstä, jossa osakkeenomistaja, jolle — esimerkiksi yhtiön omia osakkeita häneltä ostamalla — on ennenaikaisesti jaettu yhtiön varoja, olisi edellytetty joko kantajaksi tai vastaajaksi tuollaisen kielletyn oikeustoimen johdosta. Kun ei entinen osakkeenomistaja, joka on myynyt osakkeensa yhtiölle, siis voi kantajana moittia kauppaansa, täytynee yhtä mahdotonta olla senkin, että pantinomistaja, joka sitoumuksestaan on yhtiölle pantannut sen omia osakkeita, voisi moittia pantinantoansa, puhumattakaan nyt siitä, ettei panttaus, jossa pantattua osaketta ei ole vielä realisoitu — ja realisoitu sellaisin tuloksin, että osake olisi joutunut yhtiön itsensä omaksi, — vielä ole aikaansaanut sellaista yhtiön varojen jakoa, jonka kieltäminen on OYL 21 §:n säännösten tarkoituksena.